

ЛИНГВИСТИЧКЕ БЕЛЕШКЕ С ПУТА ПО ЈУЖНОЈ СРБИЈИ.

Већ одавна интересује ме језично мешање словенскога, арнаутскога и влашкога елемента на Балкану. Али, и за успешне лингвистичке, као и за етнографске студије, потребан је што јачи и трајнији контакт с народом. С тога сам већ одавно желео да обиђем ону нашу територију, где се то мешање може још и данас опажати, а то је Јужна Србија. — Да би се, међутим, време, што га могу на тај посао употребити, што рационалније искористило, потражио сам, пре него што сам пошао на пут, оне области људскога деловања, на којима се то мешање, са гледишта лингвистичкога, најлакше може опажати. И одлучио сам, да ми ваља, пре свега, ради примера, обратити пажњу на термине за кола код македонских Срба, Арнаута и Влаха; а нада све пак на њихову *џасџирску џерминологију*, као и *занџске изразе* по варошима. Али тачан програм за проучавање лингвистичкога мешања, исто као ни минуциозно израђена метода, не може се тако лако унапред створити, јер за то треба, пре свега, искуства, које се може стећи само радом на терену. Та пре мене још и онако мало је ко подузимао, да студира у данашњем живом говору и на лицу места овај најзанимљивији појав балканистике (нека ми буде дозвољено, да већ сада употребим овај израз за проучавање интербалканских језичних односа): мешање језика и многојезичност појединих балканских агломерација (билингвitet), уза све што је учени Данаг г. Сандфелд-Јенсен дао у Греберову¹⁾ *Grundriss*-у малу синтезу општих балканских појава у румунском језику и ову синтезу нетом продубио у књизи написаној нажалост у језику²⁾, који је слабо приступачан балканском научном свету, и уза све што има већ и специјалних студија ових појава, особито за румунски језик. Али тих општих балканских појава има не само у румунском, него и у сваком другом балканском језику, па их у сваком поједином треба у појединостима следовати и географски омеђити. Нарочито је важно знати, како се у топонимастици испољује ово мешање, да ли у топографској номенклатури постоји превођење³⁾, или фонетско прекрајање исте базе⁴⁾, или се употребљавају различите деноминације за исто место⁵⁾.

Ово прво моје путовање по Старој Србији и Македонији имало је само обавештајан значај: упознавање земље и народа, и околности под којима би се дала вршити језична опажања. Оно зато и није дало систематских резултата.

На ово сам путовање подстакнут позивом од стране Народног Музеја у Скопљу, који ми је осигурао и новчану помоћ за научна испитивања у Јужној Србији. На главном делу овога пута, по околини Прилепа, Кајмак-Чалана и Битоља, провео сам заједно са Др. Вој. С. Радовановићем, који је, бавећи се

¹⁾ *Grundriss der roman. Philologie*, hg. von Gustav Gröber, 2. Aufl., I, стр. 524—534.

²⁾ Kr. Sandfeld, *Balkanfilologien*. En oversigt over dens resultater og problemer. København, 1926, стр. 118.

³⁾ Тип *Соли—Тузла* (Босна).

⁴⁾ Тип *Тессалоникѝ—Солун* (слов.) — *Sărună* (аромунски). Почетно *Те-* је испуштено, јер је било осећано као грчки члан, а дочетак *-икѝ* зато, што је то адјективни наставак. Аромунски облик, који се не оснива на словенском, јер слов. *л* не прелази никада у *р*, показује, да су ова испуштања предсловенска. Основа је дакле слов. облику иста која и аромунскоме.

⁵⁾ Тип *Биџољ* (српски) — *Bitule* (аром.) — *Монаџир* (грчки, турски, арн.).

географским испитивањима поодавна већ у Јужној Србији, уједно био и вођа ове мале експедиције, у којој је узео учешћа и Др. Фран Тућан у сврху петрографско-минералошких проучавања. Очекујући Др. Тућана, који још није био стигао, пре но што смо се упутили Прилепу, настојао сам да се обавестим о Скопљу и његовој околини.

Пазарни дан у Скопљу је за лингвисту особито занимив. Он овде добија преда се шарену језичну Стару Србију и Македонију одједаред у малом, од католичких колара из Ѓњилана, преко Арнаута из Качаника, до различитих других учесника пазара из Повардарја. Али и околина Скопља интересантна је за балканисту. У селу Нерезима на Водну има се прилике да се проучава арнаутско-словенски билингвистет. Гомилање Аромуна у Скопљу, који долазе из Крушева овамо заради нових прилика, доноси са собом, да је ова варош данас најзгодније место за проучавање северног аромунског говора, који показује некоје партикуларитете према говору Фаршериота и епирских Влаха, с којима иначе чине језичну целину.

Упутих се најпре у Нерезе. Већ само име овога села показује извештан интерес. Реч *Нерез* (= негативни композитум од *не* + *рез*) била ми је досада позната само у хрватским правним документима са Крка и као име места код Чакаваца¹⁾ (*Нерџи*, *Неризџне* уз обалу Јадранског мора). Име села доказује, да је и овде била распрострањена. Значи неорани, некултивисани, плугом „нерезани“ терен.

Насеље настањено од Срба и Арнаута дели се *Долно* и *Горно Нерези*. Арнаути немају свога облика за име села, све ако се и не сећају да су се доселили овамо.

Словене овога насеља карактерише прелаз *o(ж) > a* (*кадела*), сонантно *л > оу*: *удџа*, *t* (*tuprija*), *d* (*preda*). Прва појава налази се на читавој линији од Прилепа, Прилепца, Крушевице, Макова, Ивени, до Скочивара на Црној Реци.

Исто сам тако опазио исту акценатску појаву на тој линији код наглашавања сложених месних имена. Близу Нереза има локалитет *Големџ мост*²⁾ (= мост). Бацање акцента од другог дела сложенице на задњи слог првог као код грчких композита опажа се чак и код турских сложеница као што су *Кајмак-Чалан*, *Сарџ ка* (поље код Прилепа) и т. д.

У Горњим Нерезима код чесме *Пџф* (= *џџ* на другим местима македонским) близу баште (назване такођер *Баџча*, упор. за гласовни прелаз турске гласовне скупине *hč* и *bdč* „шарена прегача“, у Босни *bdš*) седох да ме Арнаутин Мџтош Ћсен обавести о свом говору. Македонско *d* и он познаје као и Словени у Нерезима: *džha* „језик“. Редуцирани наглашени вокал пред назалом изговора *o: kōmba* „нога“, *ōšt* „јест“ (*kū dālī ošt i mir* „овај је дечак добар“) као и Арнаути око Призрена. У морфологији место *kam* „имам“ говори *kum* (*kum n krūe sul d bard* „на глави имам белу капу“). Интерденталне обичне арнаутске спиранте почиње Мџтош, ваљда под утицајем двојезичности, да замењује са денталима (*darda* „крушка“): али: *kuš škan e udh?* *Nerēs škan*: „Камо иде онај пут? У Нерезе.“ Има и редуцираних вокала: *mičgēl* „облак“; али се они замењују са пуним *и* пред лабиалом: *sa fumi ki?* „колико деце имаш“. Интересантне су замене палатализованих консонаната као *šjēn* „куче“ за *k'en*, *pčak* „старац“ (за *pl'ak*). Од последње речи је особит плурал: *pčēš* (*ka n šp*: „старци су код куће“).

¹⁾ У Морихову долази ово име такођер: *Нерџише* (код *Чџлаша*, *Цаула*). Др. Вој. С. Радовановић забележио је у Тиквешу, у селу Бесвице, место Нерези, а поред тога у истом селу и место Нерезина, што је аугментативна изведеница, са којом је истоветно и име места Нерезине у тиквешком селу Калањеву (Тиквеш и Рајец, Насеља, књ. 17., 1924., стр. 318, 491).

²⁾ Упор. оваки акценат још у: *дугаџи нива* у Прилепу. Тако се нагласују и имена локалитета: *Рамњ леска*, *Дуџен камен*, *Дрварски џаџ* (= пут), *Самџ дрво*, с чланом *Долниџ извор*, *Горниџ извор*, плур. *Рамниџ ниве*.

За словенске туђице код њих од интереса је *pi'ark* = *џурејка* (код Срба у Нерезима: четвороугласто перило од дрва за прање са држалом). Нада све пак *bazdavi* = *боздина* (код Срба) „*sambucus ebulus*“, са чланом *bazdavina*. Како се арнаутско одступање у погледу заступања полувокала *џ* има овде схватити, нејасно ми је. Код Срба у Морихову ова се биљка зове *бџеј*. У овом облику прешла је и к мегленским Власима¹⁾.

Испитивање колских термина је показало да су термини потпуно словенски. За кола уопште познају само турски назив *araba*, док за остале делове само наше македонске називе: *i pari prag*, *i dūti prag*. За најситније термине, који нису специјално колски, сачуваше се дакако несловенски изрази: *vōnšk* „рупа, кроз коју пролази *ражнџишџе*“, *ēngeš* „на осовини онај завртаљ, који коло спречава да изађе“.

Из његова се говора види, да припада скупини Гега (упор. *ǰēken* = рж). Из којег краја су дошли, не зна се. Они традиције о томе немају никакве (*ktu kum rit* „ту сам одрасто“, веле). Али имају, а то је значајно, свој израз за Скопље, не као скопски Власи, словенски (*Skōpja*). Говоре и турски: *škāi ne škūp* = *gitti Ūškübē*, преведе ми. Балканска синтактичка конструкција „вода ми се пије“ и код њих се налази: *ǰji m pijet*.

Већ из ово мало језичних примера може се закључити да ће овом арнаутском дијалекту требати посветити нарочиту пажњу и дуже га времена на лицу места студирати.

За студирање влашког крушевског говора у Скопљу су, како је горе речено, врло повољне прилике. У Скопљу је данас знатна колонија Влада из Крушева. Г. Гудовић (код куће *Гуду*) био је љубазан, те ми дао неколико приповедака. Како сам се уверио и код других фамилија влашких, познавање песама и приповедака је још сасвим живо.

И за студију занатских влашких израза Скопље је повољно. Већ у кратко време било ми је могуће побележити казанциске изразе.

Исто је и познавање обичаја и у школованих Влада сасвим живо.

Све ако сам и могао запазити, да је говор скопских Влада у главном чисто аромунски, ипак се опажају неке гласовне појаве, које већ показују удаљивање од аромунског средишта. Дифтонги *ea* и *oa* већ нису тако јаки као код Фаршеровата или код битољских Влада, него дају отворени монофтонг.

И у лексикалном погледу опажају се неке интересантности. Слов. реч *скџџ* добила је код њих значење „дете“. Даламетра, *Dictionar macedo-român*, је забележио само „драг, љубљен, јединствен“ (стр. 185): *Skūnkil' kum l'i aveŭ?* „Како су вам деца?“ (синг. *skūnpul*, м., *skumpa* f.). И у морфологији биће занимивости. Плурал од *celnic* је *celingan*²⁾. У словенским њиховим речима налази се штошта још незабележено, као *k'irōlu iaste gglitu* „време је ведро“ (обратно: *neurātu* „наоблачено“).

Сећање на порекло још је врло живо. Сви знају, да су старином из Москопоља, одакле су за Алипаше дошли у Крушево, а одатле у новије време у Скопље, где веле да их има око три стотине фамилија. За сада немају никакве посебне организације.

Број је њихов у нашој Македонији доста тешко установити. Секретар просветног одељења у Битољу, г. Трпко Лазаревић нарачунао ми их је овако: Крушево: 400 кућа = 2000 душа; Прилеп: 20 к. = 100 д.; Битољ: 2000 к. = 10.000 д.; Трново (чисто влашко; али је било и Арнаута муслимана, некада велико село, услед рата порушено): 5 к. = 25 д.; Ниждпоље (ту има и Срба Македонаца и Арнаута): 20 к. = 100 д.; Малџиште: 100 к. = 500 д.; Магарево: 15 к. = 75 д.; Гопеш (ту има само још по који Арнаути, Словена нема): 60 к. = 300 д.; Јанковац (код Ресна): 40 к. = 200 д.; Охрид: 20 к. = 100 д.; Струга: 15 к. = 75 д.; Белица: 70 к. = 350 д. То би била бројна слика Аромуна наше државе. Ове бројеве дакако нисам проверио.

¹⁾ Capidan, *Meglenoromânii*, стр. 115.

²⁾ Овакав плурал чест је у фамилијским именима у Моловишту и Магареву. Види ниже р. 287.

собе. Не преостаје ништа друго, него узети, да је ова по пореклу лат. реч дошла овамо преко Византинаца, јер је и Новогрци познају¹⁾.

Вредно је забележити и то, да се у Маркову Граду поред *баџча* говори и *градина*. И за ову би реч требало знати географско омеђење према данашњим говорима на Балкану. Било би то особито важно за одређење порекла румунске речи *grădină* с истим значењем. Уопште се може казати да изучавање словенскога елемента у румунском језику нужно захтева географско омеђење појединих словенских речи.

За проучавање занатлиске терминологије Прилеп је врло згодна варош. Мени је овога пута било могуће да завири у терминологију суруациску (= токарску). Суруације израђују свирале из *зелџнике* (њихов израз за шимшир) и разне предмете за ткачки стан (н. пр. *совалчина* плур.). Из њихове терминологије вадим само ове изразе. Свирале које имају 6 *дџука* у реду, једну са стране, а немају *џџск*, зову *шџџелки*. Ова ми реч дозива у памет *соџџле* на Крку. Одрезани комад дрвета, који служи за *делкане* и за *седене*, зову *хџџук*, дем. *хџџуче* (и *ч* изговорен готово као *ћ*). Ова ми реч дозива у памет рум. *cîot, cîotă* „Baumstumpf“, *cîutuc* „Klotz“, *хџџак* код Вука = маџарски *czutok* (упор. Melich — Gombocz, *Magyar etym. szótár*, 1230).

У погледу обавештења о дијалекту опазио сам и овде исто што и код Влаха у Скопљу. Ништа није тако лако као добити огледе дијалекта у приповеткама. Оно, што је у западним нашим странама врло тешко, јер народна приповетка не живи више, овде је врло лако, јер се зимске ноћи проводе уз приповедање. У Прилепу сам забележио такву једну приповетку о борби птица, која је тако дуга, те сам је бележио непрестано 12 сати. Речено ми је, да има више тако дугих приповедака, које се не могу довршити за једну ноћ, него се настављају друге. Интересантно би било упоређивати саобраћајни дијалектички говор и овај у приповеткама, јер би се лако могло догодити да и приповетке, као и народне песме имају често облике, који нису својствени оном дијалекту, где се приповедају, него оном, од куда приповетке долазе. У овом правцу нисам могао вршити опажања, јер би зато требало времена. Једино сам код Арсмуна у Скопљу опазио, да у приповеткама не знају за реч *împărat* „цар“, него место ње употребљавају новогрчки βασιλιάς дакако према румунској фонетици: *vasil'é* с чланом *vasil'elu*. Даламетра није забележио ове речи у свом речнику. Пушкар даје *amiră* у истом значењу.

Свршивши ова обавештења у Прилепу пођосмо за *Марџово*²⁾. Тако зову у Прилепу област Морихово. Уз пут обавештавах се о именима места куда пролазих, код сељака, које сусретох. И ова летећа обавештења кадикад врло добро дођу. Тако објашњење о терену локалитета *Дџџаз*³⁾ (забележено и на ђенералштабној војној нашој карти), што ми га је дао сељак, који познаје локалитет, заиста је у стању да протумачи ово име. Терен је мочваран, и ако се вода онде пије, надме се човек. *Дџџаз* је према томе прочити императивни композитум од *дџџи + гџзџ*.

Пре него ћемо стићи у Крушевицу, прво место мориховске области, заустависмо се три дана у манастиру Прилепцу (*Прилџџецџ* на цркв. вратима из г. 1870). Боравак овде био је од посебног интереса већ ради тога, што у манастиру летеју две арумунске фамилије са Грамоса, па је прилика, упознати њихову кућну терминологију. За пастирску није на жалост било прилике, јер су им овце у планини далеко од манастира.

Прилепец је окружен округлим и високим брдима; *шџџмбе* су наоколо, како се вели овде; одатле и дем. *шџџмбарче*, једна од најобичнијих речи читаве маџедонске топономастике (упор. на војној карти *Смилова шџџмба* 1139, *Поџова* 1136, *Црна*, *Секулова* 1060, *Градишка*, *Тумба* и т. д.). У румунској топономастици

¹⁾ G. Meyer, *Neugriechische Studien*, III (*Sitzungsberichte* бечке Академије, фил.-хист. кл. 132), р. 54.

²⁾ Дочетно -во се готово не чује.

³⁾ Такав сам назив чуо и у Морихову у долини *Салџово дџлче*. Изнад камена *Облџков камен*, налази се *Мџџџаз*, на који је, вели се, села нека баба, па је остао знак, рупа.

имена). Било је и прилике, да се чују одлике народног говора на основу приповедака о мориховском *Tyl Eulenspiegelu* (загорском хрватском Петрици Керемпуху): о *Хџџер Пејо*.

Испитујући познавање месних имена, која нису у њихову сињору, опазио сам, да се месно име, ма да је словенскога порекла, може фонетски изменити. Тако говоре *Бздић* (ћ се изговара као палатинизовано *џ*) место *Бзовик* од *бзџ*, упореди у Босни *Зовик*. *ћ* место *к* настао је под утицајем турскога или грчкога изговора. *К* у та два језика може наине бити палатализован.

Проверавајући месна имена на карти, опазили смо и неке грешке, што их је учинио наш топограф не дајући довољне пажње македонском нагласку. Тако ми је Радовановић обратио пажњу, да је на карти забележено *Влашка Ира* место *Влашкиј Град*, локалитет с остацима старина код Село Манастир, у које нас пут није нанео. Међутим, кад се зна, да народ акцентуише *Влашкиј Град* онда се разуме, како је топограф могао да дође до горњег израза. Он је свакако узео, да *и* спада речи *град*, а како *џград* нема смисла, он је место тога узео *ира*, а онда је морао код адјектива место маскулинума узети фемининум.

У Чебрену, где смо се задржали, пре него што ћемо се попети на плато од Макова, било је прилике само да се огледа терминологија воденице, имена сојева сељака, што дођоше у млин, забележе некоја имена места из њихова села и т. д.

Из Макова кренусмо за Скочивир. Уз пут се задржасмо само у Ивенима да побележимо *џрекаре* и географске називе и да упоредимо досада сабрану терминологију. Уз пут било је прилике, да се испита и терминологија рала. У Скочивиру након информације о топографском називљу преостала је још терминологија приправљања и прерађивања млека: пастирски изрази у опште, овче болести и т. д., терминологија стоке. Боравак у другим мориховским селима није нажалост искоришћен у потпуној мери у овом правцу. Из Скочивира било је могуће учинити излете у Бач и Брод: у села Битољског Поља, али овде је информација била само летимична.

У Скочивиру било је још могуће узети неколико примерака влашког говора из Гопеша, јер сам случајно наишао на жандарма, који је родом оданде. Тај извештач осећа тачно разлику између влашког говора у Гопешу и Крушеву. Вели, да у Гопешу има 150 влашких фамилија. Трновски и Магаревски су Власи по њему гркомани, т. ј. само код куће говоре влашки иначе грчки.

Одавде се упутисмо пешке у Влашке Колибе и на Кајмак-Чалан, где ћемо да нађемо летње насеље Влаха и Саракачана. Уз пут се је могло бележити имена положаја, колико се могло срести људи. Код *Балкови Тумби* забележих интересантан назив *Сусџерлив џрач*. Адјектив је од *сусџерка* „бела трава (овде *џреџа*)“, коју овце једу. *Арач* је опет назив за ограђено место, где се лети овце одмарају. Ту се могу и мусте. За исту сврху служи зими *џрло*. То је неке врсти *сџрача* (код Саракачана *strunga*). Топономастички називи уз пут Влашких Колиба показују доста турског елемента. Тако *Каџ деле* изнад Коњарке. Ту се још види поток. Дакле је реч очито турско *kara deré* „џрни поток“ са познатом дисимилацијом *р-р > р-л*. Река сама зове се *Коњарка* по Турцима Коњарцима (јер су из Иконије у Анатолији), како ми је речено у воденици (*сеџе џобегали во Коњџриџе село*). Вис *Џаула* над Петалино чини ми се опет да је саракачанска реч: *џџлус* „ђавао“ (Höeg, Les Sarakatsans I, стр. 183 § 2).

Напокон стигосмо у *Влашке Колибе*, један од најинтересантнијих објеката за балканистичке студије, јер ту има на окупу и грчких *Саракачана* и две врсте *Аромуна* из *Периволи* код Јанине и из *Фрашери*. Око Влашких Колиба има трагова влашкој топономастици. Дубока долина, камо се иде по воду, зове се *Гура* (= грло). Изгледа да има и саракачанских грчких израза: *Vriza* можда = *firiða* „прозор“ на обронку, *Pedhi*. Код последњег је места македонско-српски назив *Лака* (= лука). *Џеана*, брдо изнад Петалина, је очито аромунско *dzeanā* (= брдо), као и *Флџка* „длака у животиња, вуна, пахуљица“ близу Кајмак-чалана.

Параћаја Коста Љапи (челник се каже по старом, вели он) извештава нас да Саракачани овамо долазе нећ 150 год. О пореклу саракачанском вели да потичу од епирског села Сарџко, које је потпадало под Алипашу. И из другог епирског села Каларјта има много Саракачана по Грчкој, Турској и Бугарској. *Каћавунци* нису му исто што и Саракачани. Они су *Ћуџци* (= цигани). Зна, где све има Саракачана у Леринском и Воденском округу, који сви зимују око Солуна, у Солунском Пољу, у Кукушу, Лангази и т. д. Словене зове као и Аромуни *Vîrgaros*¹⁾. Фаршерота има пет фамилија овде, који су из Костреца код Фрашери. Друга су влашка села тамо *Pódzel', Plása* (250 кућа), *Medžedej, Bisokûc* (300 кућа), *Darda* (1500 кућа). Наш влашки известилац дошао је само ове године да летије овде; пре је летовао у Беру. Од Первељота су овде само 3 фамилије. Саракачанских је осам фамилија, од којих некоје зимују на Халкидику. Летовиште зову *καλοχερσό*, а зимовиште *χιμωνιάτικο*. И они као и остали Саракачани стежу реч *πρόβατα* у *prota* (*kupadi prota* = влашки *una supîi di oi*). За распознавање оваца по власништву урезују се знакови: *θέλω να jcasu to šimadi* = *voj s'adâr semnu*. Бачило зову *strunga* = влашки *kutar*. То је место где се музу овце. Док само место где се сир прави влашки се зове *kâšare* = саракачански *badžô*. Интересантне су разлике у употреби балканских речи: *ypda* кажу и Саракачани, док Власи *g'ize*. Македонску *маџеницу* зову *Cap. ksnógala*, Власи *zala*, *supaiuku*: *dziru* или *trogalo*, Власи: *dzâr*, *молзници*: *γαλάριε*, вл. *mitriti*, синг. такођер *mitritâ*. Пландовање оваца: *stâlu*: вл. (*va s'adunu oile tu*) *miridzu*. Онај који музе овце зове се грчки *armixtâr*. Ведрица у коју се музе гр. *kardhâr* = вл. *gâleati* (*ari yingi ukâdz*). Бусенасту траву на Кајмак-Чалану зову и једни и други *tufâ*, док осталу *iarbâ* = *çurtâri*. Разлика између фаршеротског и первељотског влашког говора је у дифтонгу и у палатализацији: Ф. кажу *džedetu* „прст“, П. *dzeadetu*; Ф. *k'in* < *pinus*, П. (= *Muzuk'iari*) *cin*; Ф. *vulogâ* (добро место у планини, суват), П. *vuloagâ*.

Ово мало бележака нека буде за сада доста, да се види, колико је интересантних лингвистичких и етнографских момената било овде на окупу.

Са Кајмак-Чалана одох равно у Битољ да се обавестим и овде о условима за лингвистичке студије. Битољ је био од увек јако влашко средиште. Интересантно је, да за ову варош Власи имају исти назив који и Срби: *Bitule* (*nergu Bitul'e* идем у Битољ) = *Биџољ*, док Арнаути, Турци и Грци *Μοναστήρ*. За *Охрид* имају Власи такођер словенски назив *Uhîrda* (иr изговорен готово као сонантно *p*), као и за *Ресан* = *Aréseñ*. Власи осећају разлике између говора у Моловишту и у Гопешу. „Прст“ се каже у Гопешу и Моловишту *zeiitu* према *džeditu* у Битољу и Магареву. Моловиште (арум. *Mulovišté, -ean*) према влашким рачунима броји сада око 120 породица. И у говору између Битоља и Моловишта осећају Власи разлике. Као једна од ситних за странца готово не приметљивих наводи ми се: *ti faț* (Моловиште) према *ti faț* (Битољ) „што радиш?“ Битољски је говор Власима финији него говор сељака у Моловишту. Сељаци Власи из Моловишта, Гопеша, Трнова, Магарева и Ниждопоља иду на печалбу (= *după amintâtiku tu Vurgurie, tu Turk'ie, Serbie, to Amérika, tu Arumanie, tu Franție, Anglie, to Austri, tu Italie, tu Gîrtime*).

Веома ме интересовало сазнати имена аромуних сојева у њиховим селима. Тога се питања није уопште нико дотакао. Могао сам за сада добити податке само за Моловиште и Магарево. Поред читих турских назива, као што су *Алџиџармак* (= 6 прсти), има у Магареву и арнаутских: *Бџиџа* (= реп), *Bâlă* (= чело), поред доста грчких: *Анакаџумџен*, *Пајасџџеру*. Плурал се чини

¹⁾ Аром. *Vîrgur. p* за *л* је новогрчка појава, упор. *ἀδερφός*. Исто тако и у *Ἀρβανίτης* > турски *Арнауџ* за итал. *Albanese*. Према томе је у старосрп. *Рабџа* < *Arbanum* > *Albanum* промсна консонанта *л* > *р* новогрчка или боље средњогрчка појава. — У Скопљу ми рекоше Власи, да Бугаре зову поругљиво *zôiru* „лисица“. Генерализирање назива „Бугарин“ код Грка и код Аромуна, који овај назив примише од Грка, како се по консонатској промени *л* > *р* јасно види, потиче заједно од бугареке пропаганде, како ми скопски Власи рекоше.

обично на: *-an: Kalauzanl'i*, али и врло комплицирано као *Janotđvanl'i* од *Janóta, Fondalázl'i* од *Fondali*.

За Маловиште, које датира од 180—190 г., постоји традиција, да су дошли из Бискућа у Арбанији, а неке фамилије из Москопоља. Међу именима сојева има и једно чисто словенско као *Палигора (Al cui ieste? Al Paligora*, плур. *Paligóranl'i*), поред грчких: *Паџаконџандџи, Pisojđni* (= натраг, Јоване!). За породицу *Гага* вели се да је грцизирана, али да је била словенска из Преспе.

Напокон је Битољ место, где се може студирати и арнаутски. Арнаута Герџа има у Острецу (11 км од Битоља) и у Злокућанима, док су Тоске у Дихову, Братиндолу, Магареву, Рамној, Кажанима (ту има и Влаха), Доленцима, Лери, Црновецу, Древенику и Мургашову. Мој ме известилац уверава да све ове Тоске једнако говоре као и они у Корчи. Они из Остреца, премда су муслимани као и ови, тешко се разумеју, н. пр. *kuje tu vđit* (Острец) према њихову *ku vete* „куда идеш?“ Или: *tamel* (Острец) — *ćumiš* „млеко“; *đalpe* — *telūme* „маст“; *mšer* — *grtúk* „кукуруз“.

Како за студије топонимистичке није било времена, одложих информацију по овом питању за друга времена. Изгледа, да је турски елемент и овде велик: Поток, који се слива у Драгор, зове се *Kurderesi* (= дивља река).

Петар Скок.

RÉSUMÉ.

Ce premier article d'une série d'études à suivre contient le court exposé des résultats du voyage que l'auteur avait entrepris, en septembre 1926, dans la Serbie méridionale, en parcourant Skoplje, Prilep, Prilepec, Kruševica, Makovo, Iveni, Skočivir, Vlaške Kolibe et Bitolj, en vue des études interbalkaniques (= mélanges slaves, aromounes, albanais, grecs moderne, turcs). Ce n'était qu'un premier voyage destiné à ramasser sur place des renseignements à servir aux études ultérieures, informations sur les gens et les conditions de leur vie en tant que cela peut regarder le mélange linguistique.

L'objet des études interbalkaniques est défini par les répercussions mutuelles qu'exercent les différents idiomes balkaniques l'un sur l'autre. L'interbalkanisme se manifeste p. e. dans la toponymie (ex. *Zovič*, en Morihovo, dont le *č* parlé par les Slaves repose sur l'imitation de la prononciation grecque ou turque de *k*), dans les terminologies populaire (ex. *porta, porka*) et pastorale, dans celle de différents métiers aussi bien que dans la phonétique des sujets parlants (ex. *d'* et le commencement de la disparition des spirantes interdentes albanaises à Nerezi), dans la bilinguïté (ex. les Albanais guègues de Nerezi) et les façons de construire des phrases (ex. *voda(ta) mi se pije = uji m pijet* à Nerezi) etc. Quant à la terminologie interbalkanique des métiers, l'auteur n'a examiné que celle des chaudronniers aromounes de Skoplje et celle des menuisiers slaves de Prilep. La relation en donne quelques échantillons.

Skoplje devenant à présent de plus en plus le centre important aromounes embrasse ceux qui abandonnent Kruševo. Leur parler commence déjà à accuser quelques particularités et à se différencier. Bitolj et sa contrée continuent à conserver son ancienne importance de centre aromounes aussi dans le nouvel Etat. Près de Bitolj, il y a des colonies albanaises guègues et tosques.

Pour l'étude du mélange linguistique, c'est à Vlaške Kolibe où les Sarakačans épirotes passent l'été avec leurs troupeaux ensemble avec les Aromounes faršerotes et perveliototes qu'on trouve le milieu le plus approprié aux observations de ce genre. La relation de l'auteur ne contient cependant que quelques menus observations préliminaires concernant leur langue et leur origine.

Quant à la terminologie populaire, l'auteur s'est attaché à observer celle du char chez les Albanais et les Slaves ainsi que celles de la maison, de la vie pastorale, du métier de tisserand slaves, albanaises et aromounes. Partout il a pu constater des traces communes reposant sur la symbiose. Il en donne quelques échantillons.

Les observations toponomastiques recueillies pendant le voyage donnent lieu aux explications de *Skoplje* (adjectif possessif slave de *Scupi* indiquant le territoire qui appartenait à l'ancienne ville), *Prilep* (dérivé purement slave du verbe *lepiti* »coller«) etc., à mettre en relief l'élément turc assez considérable et l'élément aromounes tout en caractérisant les dénominations slaves rencontrées dans le parcours.
